



PROJECTVOORSTEL: HET VOORKOMEN VAN RADICALISERING OMTRENT TERRORISME EN EXTREMISME

Gemaakt voor: lokale overheid

Vorbereid door: Annemarie van de Weert

27 maart 2015

“Voorkomen moet worden dat de lokale aanpak van radicalisering wordt gesimplificeerd en door gemeenten als nevenactiviteit binnen het reguliere beleid wordt gezien. Het vergt gerichte en langdurige inspanningen en investeringen”

Bron: COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement (2009)

INTRO

'De publieke propaganda van de jihad in Nederland is ernstig', dat schreef minister van Sociale Zaken Lodewijk Asscher (PvdA) reeds in februari 2014 in een brief aan de Tweede Kamer. Europese inlichtingendiensten signaleren een groeiend aantal moslimjongeren dat flirt met symbolen van Al-Qaida. Deze 'trend' werd in juli 2014 bevestigd in de AIVD rapportage: 'Transformatie van het jihadisme in Nederland Zwermodynamiek¹ en nieuwe slagkracht': *'Jihadisme in Nederland vertoont cult-achtige karakteristieken waarbij tieners versneld radicaliseren onder invloed van Social media. Waar in het verleden het verdiepen in de jihad in het diepste geheim plaatsvond, propageren jongeren de jihad nu openlijk en moeiteloos.'* Ook komt uit de AIVD-analyse naar voren dat de verspreiding van jihadistische propaganda gestoeld is op een marketingstrategie waarbij internet en sociale media actief worden ingezet. De kans om met jihadisme in aanraking te komen de afgelopen jaren, in het bijzonder door de sociale media, is sterk toegenomen. Een persoon kan daarbij sneller van passieve ontvanger van jihadistische propaganda-boodschappen, sympathisant en aanhanger van het jihadisme worden. Het gevaar is niet denkbeeldig dat nieuwe online sympathisanten kunnen door-radicaliseren. In het ergste geval gaan neigen naar daadwerkelijk geweld, en/of uitreizen naar een strijdgebied.² Jihad-verheerlijking heeft zich inmiddels in rap tempo uitgebreid en is verworpen tot een rage.³

Om dit fenomeen beter te begrijpen is het van belang contact te hebben met (moslim)jongeren. Kennis over hun perceptie aangaande Jihad-strijden, Islam-gedachtegoed en algeheel wereldbeeld, is essentieel om potentiële radicalisering in te dammen, zo niet uit te bannen (ICCT 2013)⁴. In navolging van Harvard-professor Jessica Stern⁵ heb ik reeds een eerste stap ondernomen om empirisch bewijs te leveren van de belevingswereld van tieners aangaande Jihad. Daarvoor heb ik in mei 2014, een viertal 17-jarigen uit de zogeheten risicogemeente Huizen geïnterviewd. Mijn bevindingen vormen het wetenschappelijke onderbouwing dat Jihad-verheerlijking ook zeer groot is onder 'niet geradicaliseerde' tieners. De reden: 'Jongeren zijn ontvankelijk voor status en identiteit binnen een (Moslim) broedergemeenschap, die Jihad weergeeft als een verheven lifestyle. Sommige jongeren die anders nooit met de gewapende jihad bezig zouden zijn, voelen daardoor bewust of onbewust sympathie voor de jihadisten die opkomen voor de "onderdrukte broeders en zusters".⁶ Een plan van aanpak zou er dan ook op gericht moet zijn om verdergaande identiteitsvorming omtrent Jihadisme tegen te gaan.

¹ Zwerm dynamiek is een term die ook gebruikt wordt in de sociologie en in militaire theorie. Hier wordt het gebruikt om de nieuwe kenmerken van de hedendaagse jihadistische beweging te geven: het is een sterk gedecentraliseerd netwerk, welke zich snel verspreidt en zeer flexibel is" (AIVD 2014, p.2)

² Dit geldt in ieder geval voor veel naar Syrië uitgereisde jihadisten. Velen van hen zijn in korte tijd uitgegroeid van jihadistische 'meeloper' in Nederland, tot daadwerkelijke strijder in Syrië.

³ Stern, Jessica. "Jihad -- A Global Fad." The Boston Globe, August 1, 2006. http://belfercenter.hks.harvard.edu/publication/1586/jihad_a_global_fad.html

⁴ ICCT Background Note (juni 2013): Moving Terrorism Research Forward: The Crucial Role of Primary Sources
<http://www.icct.nl/download/file/Schuurman-and-Eijkman-Moving-Terrorism-Research-Forward-June-2013.pdf>

⁵ <http://jessicasternbooks.com/interviews/>

⁶ Deze conclusie komt overeen met de achtergrondinformatie van het ACB Kenniscentrum (2009) in een impressie over het beleid van gemeentes, moskeeën, onderwijs en welzijnswerk ten aanzien van radicalisering. Radicaal, orthodox of extremist? ABC Kenniscentrum (2009)

Omdat mijn onderzoek vooralsnog de enige empirische studie in zijn soort is⁷, acht ik mijn bevindingen naar aanleiding van de interview-analyse geschikt voor verdere implicaties omtrent sociaal maatschappelijk beleid in Nederland. Dit oordeel is bovendien gebaseerd op de referentie naar aanleiding van de review door professor Criminologie J. Van Wijk.⁸

Doelstelling.

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor sociale cohesie en veiligheid. Gebleken is dat met een toenemende mate van radicalisering en extremisme in Nederland, lokale overheden die verantwoordelijkheid niet voldoende kunnen waarmaken⁹. Het sociale netwerk van beleidsmedewerkers, politie, scholen, maatschappelijk werkers, moskee-besturen en jeugdzorg is niet alleen onvoldoende uitgerust om radicalisering te signaleren¹⁰, het ontbreekt bij gemeenten met name aan een maatschappelijk vangnet om radicalisering te voorkomen. Maar juist omdat voorkomen beter is dan genezen, is een preventieve aanpak van essentieel belang. Niet alleen om lokale radicalisering en terrorisme te voorkomen en te bestrijden, maar ook om de 'angst' voor Moslim extremisme uit de gemeenschap te halen. Immers, angst resulteert altijd in scheiding van groepen binnen de maatschappij en dit werkt Jihadisme alleen maar meer in de hand.¹¹ Preventief beleid daaromtrent zal dan ook langs beide lijnen aangepakt moeten worden en vereist een gedegen anti-radicalisering programma op lokaal niveau. Alle sociale sleutelfiguren vervullen daarbinnen een even belangrijke taak. Uitgangspunt is om een programma te ontwikkelen dat zich zowel richt op daden als gedachten. Met als resultaat niet alleen invloed uit te werken op radicale handelingen, maar juist ook op radicale gedachten.

Focus

Hoewel, het proces waarbij Jihad via Social Media wordt gecultiveerd als een 'lifestyle' als een ernstig fenomeen wordt gezien door de Nationaal Coördinator van Veiligheid en Terrorismebestrijding (NCTV 2014) blijft een structurele aanpak om deze bedreiging voor de samenleving te counteren, onderbelicht. Het huidige repressieve beleid moet een 'afschrikwekkende' effect teweeg brengen gebaseerd op het strafrecht.¹² Door de huidige focus op een 'radicale religieuze ideologie' welke mensen als een soort virus infecteert, wordt echter niet aangetoond hoe overtuigingen en ideologieën klakkeloos aangenomen worden door een volgende

⁷ Mijn bevindingen zijn verwerkt in een afstudeerscriptie voor de (tweedegraads) master 'International Crimes & Criminology' (VU). Titel 'Jihad-fighters carry guns and a Facebook account. How Social Media affect Jihad as a popular cult-phenomenon.'

⁸ Reference: "This research topic and focus have literally been 'on the news', which is an illustration of the creative approach Annemarie van de Weert has taken. Rather than summarizing literature and redrafting existing arguments, she has developed her own research agenda, interesting new concepts (banality of Jihad) and presented some interesting empirical findings which give food for thought for both academics and policy makers." Joris van Wijk, Associate Professor Criminology at VU University

⁹ „We hebben te maken met een nieuw, onvoorzien probleem”, aldus de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (2014). “De landelijke aanpak radicalisering legt veel druk op een aantal gemeenten.”

¹⁰ Gemeenten die met Jihad-problematiek worstelen, worden door het Rijk ondersteund om hun lokale aanpak verder uit te bouwen. Zo heeft het NCTV onder andere een handreiking uitgegeven: 'aanpak van radicalisering en terrorismebestrijding op lokaal niveau' met daarin een set tools om radicalisering te signaleren. Deze aanpak is vooral gericht op een repressief beleid.

¹¹ Staub, E. (2011). Overcoming evil: Genocide, violent conflict, and terrorism. Oxford University Press. Pag. 37

¹² vechten in de Syrische oorlog als een rebel is strafbaar omdat deelname aan de gewapende jihad wordt beschouwd als een terroristisch misdrijf

generatie. Daarbij wordt geen intensieve aandacht besteed aan de beschouwing dat Jihad-strijden een maatschappelijke taak vervult, laat staan dat Jihadisme in Nederland daardoor een populistisch fenomeen is geworden zonder duidelijke eigen ideologie.

Uit de respondenten-interviews met de nog-niet-geradicaliseerde Huizer tieners is gebleken dat het onbegrip van instanties over Jihad-strijden als sociale plicht, een kloof teweeg brengt¹³. Het gevolg van marginalisering is dat de jongeren een scheiding maken tussen in- en out-groepsleden gebaseerd op culturele definities.¹⁴ Deze verschuiving naar collectieve identiteit kan echter leiden tot tegengestelde nationalisme of tegengestelde ideologieën. Het maken van onderscheid tussen ons en hen, verschillen in waarden, overtuigingen en opvattingen en verschillen in belangen richting iemands 'eigen' groep kunnen allemaal bijdragen aan de evolutie van een willekeurige ideologie. De mate van ontvankelijkheid voor versnelde radicalisering hangt dan ook sterk op sociaal- psychologische variabelen zoals devaluatie, een gevoel van vernedering, vijandigheid, maar wordt tevens gestuurd door opvoeding en socialisatie (Staub 2011)¹⁵.

Met name puberende jongeren neigen naar het over-benadrukken van identiteit, hetzij religieus, politiek of etnisch. Op zich is daar natuurlijk niets mis mee zolang ze er niet in kwade zin naar gaan handelen. Maar het druist daarentegen wel vaak in tegen democratische normen en waarden. Bovendien kan overbenadrukking van identiteit leiden tot polarisatie en verminderde participatie van deze groepen aan de maatschappij; met geweld als meest extreme uitingsvorm. Dit impliceert sterk dat het verkrijgen van toegang tot moeilijk bereikbare (kwetsbare) individuen en groepen, een aandachtspunt moet zijn.¹⁶ Deze bevinding biedt aanknopingspunten bij het voorkomen van radicalisering want kennelijk valt er op het gebied van opvoeding en socialisatie nog terrein te winnen. Wat betreft het voorkomen van potentiële radicalisering bij tieners, zou de focus moeten liggen op de maatschappelijke ontwikkeling van het kind. Liefst, in een zo vroeg mogelijk stadium.

Ervan uitgaande dat Jihadistische radicalisering zowel een veiligheids- als een sociaal probleem is geworden, vereist dit naast de bestaande deradicalisering-programma's, beleid dat gericht is op het tegengaan van verdergaande identiteitsvorming omtrent Jihadisme. Hiervoor is het niet nodig om een nieuwe preventie-speler te lanceren. Immers het middenveld is er; het maximum aantal contactpunten dat met jongeren werken zal alleen wel drastisch versterkt moeten worden. Daarbinnen is niet alleen een kenniscentrum nodig met deskundigen die de jihad-ideologie perfect beheersen, maar ook een duidelijke tegenbeweging.

¹³ "Mensen die zich onthecht voelen, zijn eerder geneigd naar radicale gedachte te luisteren", aldus Stern in een interview met NRC (2015)

¹⁴ In de Westerse wereld stellen Islamieten hun moslimidentiteit centraal vanwege marginalisering (

¹⁵ Staub, E. (2011). *Overcoming evil: Genocide, violent conflict, and terrorism*. Oxford University Press.

¹⁶ Zoals het Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement (COT) reeds in 2009 stelde

Herformuleren

Radicaal of identiteitscrisis?

Alvorens over te gaan op het projectoverzicht is het nodig om een korte beschouwing te geven op de definitie van 'radicalisering'. Radicalisering is geen statisch proces -zoals aanvankelijk wordt verondersteld- (De Koning 2009)¹⁷. Bij jongeren kan het gezien worden als een wijze waarop deze jongeren de zoektocht naar hun identiteit vormgeven (ABC Kenniscentrum 2009). Dit proces kan vele stadia doorlopen langs verschillende paden en wegen.¹⁸ Daarnaast is in de afgelopen jaren gebleken dat er tevens een groot aantal Moslim-bekeerlingen zijn zonder allochtone en/of islamitische achtergrond. "Velen zijn suburbane kinderen uit de middenklasse", aldus Lawrence A. Wien Professor Jytte Klausen in een interview over de rol van sociale netwerken in de evolutie van Al Qaeda geïnspireerd geweld.¹⁹ Naar aanleiding van de huidige ontwikkelingen van Jihadisme als een zwerm-dynamiek zou de vraag gesteld moet worden of een positieve perceptie jegens Jihad überhaupt radicaal te noemen is? Of hebben we eerder te maken met een collectieve identiteitscrisis onder bepaalde jongeren? Het is daarom zeer aan te raden om alvorens over te gaan op het in kaart brengen van de lokale situatie teneinde een lokale aanpak radicalisering te implementeren, helder te krijgen wat de definitie van 'radicaal' op dat moment is. Gezien de snelle ontwikkeling van Jihadisme zullen bestaande theorieën, modellen en stadia bijsticht en herformuleert moeten worden naar de lokale context. Dit vereist multidisciplinair inzicht in de situatie binnen de eigen gemeenschap. Daarvoor zal een doorlopende denktank opgericht kunnen worden van sociaal-pedagogen, psychologen, criminologen en sociale sleutelfiguren als docenten, maatschappelijk werkers, buurtvrijwilligers en moskee-besturen.

¹⁷ Koning, M. J. M. de (2008). Zoeken naar een 'zuivere' islam: Geloofsbeleving en identiteitsvorming van jonge Marokkaans-Nederlandse moslims. Dissertation. Amsterdam, Vu University.

¹⁸ Deze visie is gebaseerd op de gratificaties-benadering van Rubin (1993), waarin wordt gesteld dat (1) mensen op tal van manieren tot verschillende keuzes komen en media anders consumeren, gebruiken en de inhoud naar eigen idee interpreteren (2) zelfs mensen die hetzelfde mediaproduct consumeren, reageren op verschillende manieren, afhankelijk van de individuele kenmerken.

¹⁹ Verkrijgbaar via: <http://www.brandeis.edu/now/2012/december/klausengrant.html>

PROJECTOVERZICHT

Uit voorgaande is gebleken dat er in feite twee doelstellingen te realiseren zijn. Om mensen mondig te maken tegen propaganda, is het ten eerste nodig om de marketing *apparatus* achter Jihadisme uit te dagen. Ten tweede is het zaak om kwetsbare groepen voor ronseling, met name tieners, een vorm van tegenwicht te bieden. Het volgende projectoverzicht is een eerste opzet om op basis van deze twee doelstellingen, een gemeentelijk plan van aanpak te realiseren. Ik noem het gemakshalve project Prevent.

Prevent

CONTEXT



Radicalisering gebeurt veelal buiten de moskee, familiekring of peer-groep. De belangrijkste bron van informatie is social media, welke tot op zekere hoogte oncontroleerbaar is. De rechtvaardiging van de gewelddadige strijd kan al op kinderlijke wijze aangemoedigd worden via Facebook, Youtube, Twitter en Instagram. *'Dankzij sociale media is de beleving van de jihad directer en persoonlijker geworden. Vanuit Syrië doen jihadistische groeperingen via sociale media verslag van de strijd. Foto's verschijnen op Twitter en Facebook en filmpjes op YouTube. Deze filmpjes scheppen een beeld van kameraadschap en avontuur dat veel (moslim) jongeren aanspreekt. In veel filmpjes wordt een beroep gedaan op de plicht van moslims om te vechten voor hun gemeenschap. Ervaringen in de strijd en het leven in Syrië worden breed uitgemeten op Facebook en YouTube. Foto's en filmpjes van het gebruik van wapens zijn populaire postings, maar ook beelden van het lokale eten ontbreken niet. Zij wekken de indruk dat het leven in Syrië avontuurlijker en beter is dan in Nederland'* (AIVD 2014).

Zoals duidelijk werd uit de antwoorden van de respondenten in mijn onderzoek is het gevolg van eenzijdige visuele Social Media propaganda in de vorm van filmpjes, foto's en liederen (*nasheed*); een gebrek aan gedegen context waarin de informatie geplaatst kan worden.²⁰ Met name de Islamitische respondenten zagen simpelweg niet de 'extremistische' kant van de gewelddadige Jihad. Noch het bereiken van de achterliggende hogere doelen zoals de opstanding van het kalifaat, laat staan welke democratische normen en waarden dit gedachtegoed overschrijdt. De respondenten construeerde hun ideeën bovendien klakkeloos en zonder doordachte overtuiging. Voorts bleek dat het intensief internet-gebruik en de snelheid waarmee propaganda binnenkomt, ervoor zorgen dat dergelijke 'onschuldige' tieners achteloos en gevoelloos worden voor pure

²⁰ Robert Kaplan, inmiddels Senior Fellow bij het 'Center for a New American Security' in Washington wijst Amerikaanse instituten en beleidsmedewerkers er sinds jaar en dag op dat zelfexpressie door middel van de huidige communicatie-technologie waarde-neutraal is geworden. 'Passie, diepe overtuiging en politieke protesten hebben weinig betekenis vandaag de dag als ze niet via beelden worden uitgezonden. Marteling en gruwelijke dood van grote aantallen mensen zijn pas effectief als ze herhaaldelijk gezien worden.' <https://www.stratfor.com/about/analysts/robert-kaplan>

kwaadaardigheid. Wat overblijft is een uitzonderlijke ontvankelijkheid voor een verondersteld kameraadschap met 'hun soort mensen'.

De onderzoeksanalyse van de perceptie van de Huizer-jeugd toont aan dat Jihadi 's simpelweg worden gezien als 'top - moslims'. Jihadi's hebben status en daarmee een bepaalde positie; 'ze zijn iemand'. Dit sociale aanzien blijkt de grootste aantrekkingskracht voor deelname aan de gewapende strijd. Jihad-strijden is daarmee verworven tot iets wat je doet 'uit geloof' in een mondiale identiteit en niet 'in de naam van het geloof'. Dit geeft aan dat de perceptie over Jihad-strijden zijn intrinsieke morele waarde heeft verloren waardoor de perceptie van de hedendaagse Jihad-beweging in de sfeer van banaliteit is toegetreden.²¹ Wat rest is een sociaal -ideologische vorm van 'gehoorzaamheid' aan het Moslim-zijn. Noem het een cult of rage; Jihad is een coole manier geworden om onvrede te uiten over een machtselite - ongeacht of deze elite werkelijkheid is of denkbeeldig -. Verschil tussen een totalitaire monarch, dictator of liberale parlementsleden wordt daarbij niet gemaakt. Jihad is uitgegroeid tot een *millenarische* beweging met mega aantrekkingskracht en lijkt daarin in veel opzichten op eerdere wereldwijde bewegingen.²² Waarvan het grootste voorbeeld het Nazisme.

Heropvoeden of leren nadenken?

Voor sommigen is de gewelddadige jihad een heilige waarde. Voor zover hun visie op de inhoud van de Islam met succes kan worden omgevormd, zijn de heilige waarden, zoals de meeste menselijke gedachten en gevoelens, niet onveranderlijk. Om van koers te veranderen is het nodig om normen en waarden onder woorden te brengen, nieuwe inzichten te verschaffen en een doel in het leven te vinden. Ter inspiratie hebben mensen andere 'positieve' visies, constructieve ideologieën en waarden nodig - en een gevoel dat daaraan kan worden voldaan -.²³

Om te voorkomen dat een specifieke (nationaalsocialistische) identiteit de boventoon gaat voeren, is het van belang dat jongeren multiple identiteiten in verschillende sociale contexten kunnen ontwikkelen²⁴. Om de radicalisering-preventie-industrie succesvol te laten zijn zal derhalve toch echt kritisch gekeken moeten worden naar de invloed van beeldvorming op het Jihadistisch gedachtegoed. De huidige situatie in Nederland vraagt daarom allereerst om een educatieve benadering die zich richt op attitudes, geloofsovertuigingen, houding en gedrag. Onderwijs op dit gebied moet niet alleen informatief, maar ook ervaringsgericht zijn op emotie.²⁵ Enkele wetenschappelijke experimenten hebben reeds aangetoond hoe gedachtegoed, maar bovenal bezieling omgevormd kan worden door middel van '*peace education*'. Het doel is om vijandige stellingname te devalueren en positieve ideeën, zorg en verdraagzaamheid te promoten.

²¹ BANALITEIT 1) Alledaags gezegde 2) Alledaagsheid 3) Afgezaagd gezegde 4) Afgezaagde uitdrukking 5) Cliché 6) Gewoonheid 7) Gemeenplaats 8) Oppervlakkigheid 9) Platheid 10) Platitude 11) Platvloersheid 12) Sjabloon 13) Trivialisme 14) Trivialiteit 15) Vulgariteit

²² Graaff, B. de (2011). Fanatisme, christelijk, islamitisch en seculier apocalyptisch geweld door de eeuwen heen. Te vinden op: <https://www.wodc.nl/onderzoeksdatabase/religie-als-bindmiddel-of-als-strijdmiddel.aspx>

²³ Zie het werk van Arie Kruglanski, Universiteit van Maryland. <http://terpconnect.umd.edu/~hannahk/Welcome.html>

²⁴ Uitgaande van een bottom-up benadering van maatschappelijke verzoening, zijn het vooral outreach-programma's via media, cultuur en onderwijs, die een verschil kunnen maken (ICTJ Beyond Outreach 2014). 'Transitional Justice, Cultuur en Maatschappij' (maart 2014): over de verschillende vormen van expressie en communicatie in de publieke sfeer om rechtvaardigheid-processen onder de bevolking te realiseren. Auteur: Clara Ramírez-Barat, ICTJ Senior Associate researcher Kinderen en Jeugd Programma's.

²⁵ Staub 2010, *Changing Hearts and Mind* in 'Overcoming evil: Genocide, violent conflict, and terrorism'. Oxford University Press.

Dit moet echter geen eenrichtingsverkeer zijn zoals de informatiestroom die via Social Media de hoofden en harten van de ontvangers binnendringt. Het is juist nuttig om serieuze discussies over verschillende geloofsovertuigingen, zienswijze en wereldbeelden te voeren waarbij de vraag centraal staat 'hoe de verschillende visies met elkaar te verbinden'. Het onderwerp 'rechtvaardiging van de sociale betekenis van Jihad strijden' moet dan ook geen taboe meer zijn. Evenmin de 'nationalistische' perspectieven welke dit met zich meebrengt op de Islamitische Jihad in Gaza en Irak. Het is van belang om vaardigheden aan te leren welke een nieuwe manier van leven mogelijk maken. Maak jongeren sociaal en politiek daarom juist mondiger in plaats van ze de mond te snoeren. Ik stel dan ook voor om kennis over de sociale en politieke vraagstukken omtrent Jihadisme stevig op de kaart te zetten binnen het onderwijs. Leraren maatschappijleer zullen bijvoorbeeld counseling moeten krijgen om bovenstaande onderwerpen bespreekbaar te maken in de klas.

Hierbij een korte opsomming van de mogelijkheden:

- Haat jegens 'anderen' kan verminderd worden door mensen te vertellen welke sociale omstandigheden, culturele kenmerken en psychologische reacties hebben geleid tot geweld.²⁶ Informatie verstrekt aan mensen kan hun perspectief beïnvloeden, zowel tijdelijk als blijvend. Zowel dit als de 'open' discussie die volgt, impliceert dat het gedrag van mensen kan veranderen en geweld kan worden voorkomen.
- Empathie jegens 'anderen' kan gecreëerd worden door het leed dat iemand ondergaat te observeren en zich daarbij af te vragen hoe dat moet zijn voor die persoon. Vervolgens kan gevraagd worden hoe men denkt zelf zo'n situatie te ervaren. Uit experimenten blijkt dat het verbeelden van de pijn en het verdriet van anderen, de meest empathie creëert. Informatie over het ervaren enkele ondergaan van lijden, ook van de tegenstanders in een conflict, kan dus een effectieve manier zijn om empathie te genereren.²⁷
- Vijandigheid kan gereduceerd worden door mensen na te laten denken over de dood en onsterfelijkheid in het licht van eigen waarden die heersen binnen de groep waartoe men behoort (Christian, Hindoe, Boeddhist, Islam ect etc). Door te wijzen op teachings over compassie uit de Koran wordt acceptatie van de ander iets tastbaars waardoor eigenwaarde wordt gecreëerd en er warmere interpersoonlijke relaties kunnen ontstaan.²⁸ Het gevoel van eigenwaarde binnen de culturele overtuigingen biedt tevens bescherming tegen menselijke angsten, vooral de angst voor de dood, waardoor men minder snel geneigd is om vijandigheid te propageren.
- Bewustzijn van anderen en herinneringen aan onze gedeelde menselijkheid, neemt vooroordelen weg. Informatie over elkaars leven - Europeanen en Moslims die in Europa wonen - kan de positieve kwaliteiten van de cultuur en de geschiedenis van de andere groep benadrukken. Het tonen van hun vroegere en huidige lijden, kan wederom empathie genereren.

²⁶ Zie het werk van Carol Dweck, professor Psychologie, Stanford University. <https://web.stanford.edu/dept/psychology/cgi-bin/drupal/m/cdweck>

²⁷ Zie het werk van Staub & Pearlman 2006

²⁸ Zie het werk van Tom Pyszczynski, professor Social Psychology en Clinical Applications. University of Colorado. <http://www.uccs.edu/psych/people/faculty/tom-pyszczynski.html>

- Onderzoek toont bijvoorbeeld aan dat het analyseren van familiefoto's uit verschillende culturele achtergronden, stigmatisering vermindert.²⁹

COMMUNITY CHALLENGE

Omdat de-radicalisatie en het voorkomen van radicalisering betrekking hebben op soortgelijke processen, kunnen we leren van bestaande programma's om terroristen 'los te weken' van hun groep.³⁰ Politicoloog John Horgan maakte daarom een nuttige scheiding tussen zogeheten push en pull factoren die invloed hebben op de ontvankelijkheid voor Jihadisme. Nu zijn de push-factoren uitvoerig gedocumenteerd, maar de pull-factoren daarentegen zijn veelal onderbelicht. Dit zijn de mogelijkheid om te voldoen aan idealen, naar rechts onrecht, aan basisbehoeften, de gemeenschap en voor een aantal het vervullen van de hang naar avontuur. Deze factoren omvatten een gevoel van "iemand te zijn" en het geloof dat te kunnen worden door op te treden voor een belangrijke zaak - een ideologie, de eigen gemeenschap en kameraden.

Het is inmiddels evident dat de technologische ontwikkelingen als Social Media, nieuwe modellen van samenleven en andere vormen van betrokkenheid en participatie hebben gecreëerd. Maar ook dat platforms als Facebook e.d. juist ook een gevoel van vervreemding tot stand brengen. Sociale cohesie is daardoor niet langer vanzelfsprekend. Maar het opnieuw aansluiten bij een gemeenschap vereist allereerst betrokkenheid.³¹ De instanties zullen dan ook meer met de jongeren zelf in contact moeten komen om bij hen en bij diegenen die met hen in relatie staan, percepties, denkbeelden en zienswijze op te halen. Jongeren zullen actief bereikt moeten worden via verschillende informatiebronnen en bewegingen. Dit vereist een multidisciplinaire aanpak met vormingen voor politie, jeugdzorg, GGD, straathoekwerkers, scholen, moskeebesturen en preventie-diensten. Op basis van jongeren-interviews door alle medewerkers kan gericht gekeken worden naar bepaalde 'zwakke schakels' en groeperingen binnen de gemeenschap. Dit lokaal plan van aanpak zal multi-systemisch zijn en de volgende vragen moeten beantwoorden: wat moet er veranderen bij de jongeren zelf en wat moet hem worden aangeboden? Hoe kunnen de ouders en andere familieleden worden ondersteund om de jongere gunstig te kunnen beïnvloeden? Wie in de buurt kan helpen om de jongere een ander focus punt te geven, een doel in het leven? Welke anderen, bijvoorbeeld sportcoaches, kunnen zorgen voor een zinvolle vrijetijdsbesteding? Hoe kan het best samengewerkt worden met de plaatselijke imams en jongerenprogramma's binnen de moskee? Welke initiatieven kan de lokale overheid nemen om de doelen van het programma te helpen realiseren? Advies aan gemeente luidt dan ook in eerste instantie: benader de wijkagent, de schooldocent, de jongerenwerker, de ouders, de sportclub, iedereen!

Preventie op de sociale niveaus gaat tevens om het creëren van maatschappelijke omstandigheden die het mogelijk maken voor alle groeperingen om deel te nemen aan het sociale proces. De solide basis zal daarom

²⁹ Rothschild, Abdollahi, & Pyszczynski, 2007, p. 320 voor een overzicht van dergelijk onderzoek. https://www.academia.edu/3784526/Terrorism_Violence_and_Hope_for_PeaceA_Terror_Management_Perspective

³⁰ Tore Bjørge. (2009). Uittreding uit terrorisme. Tijdschrift voor Criminologie () 4, *Hoe kennis van de onderliggende processen contraterorismebeleid kan verbeteren*. Zie: http://www.boomlemmatijdschriften.nl/tijdschrift/tijdschriftcriminologie/2009/4/TvC_0165-182X_2009_051_004_003

³¹ John Horgan. Professor of Security Studies; Director, Center for Terrorism & Security Studies at University of Massachusetts Lowell

mede moeten bestaan uit mensen in de buurt die op vrijwillige basis iets extra willen doen voor hun lokale jongeren. Dit kunnen familieleden zijn, burens, gepensioneerde leerkrachten en vaklui, sportcoaches, werkgevers, enzovoort. De jeugdhulpverleners zoeken deze mensen op om met hen samen te werken. Op die manier neemt de informele sociale controle het over van de formele sociale controle, dit is het meest effectief omdat hiermee ook de volgende generatie 'behoed' kan worden voor radicalisering. Het uiteindelijke doel is om een zogeheten netwerk van solidariteit te creëren rond jongeren die ontvankelijk zijn voor Jihadisme³². Deze netwerken moeten juist binnen de eigen gemeenschap worden opgebouwd.

TEGENGELUID

Een belangrijk onderdeel is uiteraard dat ook vanuit de moslimgemeenschap zelf actie wordt ondernomen om verdergaande identiteitsvorming omtrent Jihadisme tegen te gaan. Nieuwe inzichten en oplossingen zijn daarom nodig om actief burgerschap te stimuleren en vertrouwen te kweken. Binnen de preventie-industrie is het dan ook juist de Moslim gemeenschap zelf die kan helpen om een tegengeluid te geven dat Jihadisme geen glorieus leven schenkt, dat deze millenarische beweging geen persoonlijke behoefte bevredigt en dat terroristische acties extreme morele grenzen overschrijden - terwijl het bereiken van doelstellingen die de moeite waard zijn, uitblijft -.

Wat hieraan ten grondslag ligt is gedegen kennis van de Koran en interpretatie van spreuken en gezegden.³³ Daar komt nog bij dat Jihad-verheerlijking juist vaak gepaard gaat met gebrek aan kennis van de Islamitische cultuur in het algemeen. Diepe historisch inzicht in de betekenissen, normen en waarden van het Moslim-zijn, zijn nog niet doordrongen in het zelfbeeld van tieners. Het is daarom bovenal wenselijk dat er meer aandacht wordt besteed aan maatschappelijk bewustzijn van en reflectie op de erfenissen van Jihad. De Social Science Research Raad (2014) stelde dan ook terecht de vraag hoe door middel van communicatieve praktijken zelfreflectie bij nog-niet-geradicaliseerde jongeren verhoogd kunnen worden. Religieuze ontwikkeling is inde eerste plaats een ontwikkeling van 'onderop'³⁴. Als jongeren onwetend zijn van de cultuur van de islam, staan ze open voor een versie die de meeste moslims niet als islamitisch zouden herkennen. Ze struinen selectief door de koran en andere geschriften. Geef jonge moslims, maar ook autochtone jongeren daarom gedegen lessen om de koran beter te leren interpreteren.

³² Het accent ligt op de pedagogische relatie. Deze werkwijze wordt succesvol toegepast door emeritus hoogleraar orthopedagogiek Juliaan van Acker om jeugdcriminaliteit te bestrijden. De deelnemers aan deze netwerken zoeken de jongeren actief op en laten hen aanvoelen dat zij om hen geven. Dit kunnen familieleden zijn, burens, gepensioneerde leerkrachten, werkgevers, en anderen. De jongeren worden geholpen bij hun opleiding, het vinden van een bijbaantje of werk en deelname aan sportclubs. Deze netwerken kunnen ook betere relaties tussen de autochtone en allochtone gemeenschap stimuleren.

³³ Historisch inzicht vertelt dat het woord *jihād* (zelfstandig naamwoord met betekenis "strijd"), in feite de meest uitgebuite term is binnen de islam. Of zoals aangegeven door Shaykh-ul-Islam Dr Muhammad Tahir-ul-Qadri, in een toespraak over Jihad in de Verenigde Staten voor het Institute of Peace (USIP 2010): "Als het woord Jihad wordt geuit of gehoord, doemt automatisch het beeld van gevechten en doden op [...]. Dit veroorzaakt diskrediet tot de islam en verstoort identiteit. Het moet daarom duidelijk worden gemaakt dat de term 'jihad' niet neerkomt op elke vorm van vechten, strijden, martelen of vermoorden. Integendeel, het betekent extreme inspanning, moeite en innerlijke strijd voor een goed doel'. [...] Helaas, is deze term gekaapt door radicalen, de extremisten en terroristen; ze passen het verkeerd toe om hun eigen criminele en terroristische activiteiten van massamoord te verantwoorden.' Lezing beschikbaar op: <http://www.minhaj.org/engels/tid/13819/Jihad-PerceptionReality.html>.

³⁴ Prof. dr. J.T. (Thijl) Sunier, Vrije Universiteit Amsterdam. Making Islam work in the Netherlands

Rolmodellen uit de eigen gemeenschap, die handelen uit belang voor het sociale welzijn van de gemeenschap, zullen daarnaast een tegengeluid moeten geven. Die rolmodellen krijgen bijvoorbeeld een training om extremistische interpretaties van de islam te weerleggen. Ook leeftijdgenoten kunnen getraind worden om een goed rolmodel te zijn, om hun zelfvertrouwen te verbeteren en om een leiderschapspositie in te nemen, zodat ze kwetsbare (moslim)jongeren van radicalisering kunnen afhouden. Radicale ideeën en een verwarrende beeldvorming van de jihad kunnen aldus worden tegengegaan.

Naar Anglicaans-voorbeeld is het tevens mogelijk om opleidingsinstituten (wettelijk) te verplichten om een anti-extremisme beleid te voeren teneinde de omgeving te beschermen tegen de dreiging van radicalisering op de campus.³⁵ Hiervoor kunnen met zekere regelmaat charismatische sprekers uitgenodigd worden om een tegengeluid te geven en zo de aantrekkingskracht van het huidige Jihadisme het hoofd te bieden.

'Last but not least': „Iemand die uit eigen beweging wil terugkeren naar de maatschappij na participant van de gewelddadige strijd te zijn geweest, omdat hij ter plekke spijt of afschuw heeft gekregen van wat hij heeft gedaan; zo iemand is goud waard bij de bestrijding van radicalisme. Om het heroïsche beeld dat IS van zichzelf verspreidt tegen te gaan”, aldus Harvard-professor Jessica Stern.³⁶ Boycot zo iemand dus niet, maar geef hem juist een podium om te praten. Hij/zij is uiteindelijk de enige sleutelfiguur in een maatschappij die het antwoord kan geven naar de beweegredenen in andermans hoofd. Het kan het begin zijn van begrip en dus ook het begin van een succesvolle tegenaanval.

***NOTE**

1. Er is een wezenlijk verschil tussen anti-radicaliseringsprogramma's in islamitische landen en in Europa. In Europa wil de overheid zich niet mengen in religieuze kwesties. De programma's zijn daarom gefocust op betere integratie van de moslims, op het bevorderen van de sociale cohesie en op preventieve acties om jongeren van radicalisering af te leiden. In islamitische landen wordt vooral aandacht besteed aan heropvoeding tot meer gematigde moslims. In de Europese programma's is het tevens niet makkelijk om de juiste partners te vinden in de moslimgemeenschap. Zullen zij al of niet waarden promoten die overeenstemmen met onze liberale democratie? De vraag die overblijft, is de Nederlandse overheid wel in staat om identiteit en identiteitsontwikkeling vorm te geven?
2. Zoals hoogleraar Intelligence & Security studies, Bob de Graaf onlangs schreef in een betoog op het Landelijk Congres Bestuurskunde: “it takes two to tango: overheid en burgers.³⁷ “Op enig moment is de kritische menselijke factor nodig. Omwille van constitutionaliteit en professionaliteit is dus een discussie nodig over de orde van grootte waarmee overheden de aan hun zorg toevertrouwde samenlevingen onder de loep nemen.”

³⁵ <http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/government-wins-power-to-intervene-in-schools-and-colleges-to-prevent-radicalisation-9879753.html>

³⁶ NRC-Handelsblad: 'Ze vechten voor een zelfverzonnen Islam.' Verkrijgbaar: <https://jessicastern.files.wordpress.com/2011/03/nrc-handelsblad.pdf>

³⁷ http://www.lcb.nl/2014/03/yes-we-can-maar-we-doen-het-niet/?utm_source=rss&utm_medium=rss&utm_campaign=yes-we-can-maar-we-doen-het-niet

BEGROTING

Teneinde een lokaal plan van aanpak te realiseren gaat het er in eerste instantie om dat de beleidsvoerders de juiste prioriteiten stellen en dat mensen worden gemobiliseerd om in hun eigen omgeving jongeren die gemarginaliseerd dreigen te raken, te betrekken in het sociale reilen en zeilen. Om dat te bewerkstelligen zal zoveel mogelijk gebruik kunnen worden gemaakt van bestaande diensten. Er zullen echter wel bruggen gebouwd dienen te worden binnen de sociale driehoek maatschappij, organisatie en bestuur. Anti-radicalisering beoogt tenslotte niet enkel het oppakken van maatschappelijke signalen, maar behoeft een faciliterende gemeente. Als zakelijk verbinder kan een programmaleider aangetrokken worden. De belangrijkste taak van de programmaleider en van zijn team is vervolgens de continuïteit van het netwerk bewaken en ervoor te zorgen dat sleutelfiguren in de wijk in contact blijven met de jongeren. Belangrijke thema's zijn de leefomgeving, sociale veiligheid, jongeren en onderwijs. Speciale aandacht gaat uit naar hoe de mensen met elkaar omgaan in de wijk en verantwoordelijkheid nemen voor hun omgeving. De programmamanager voert de regie door slimme interventies gericht op maatschappelijk resultaat. Dat doet hij/zij netwerkend, zowel binnen als buiten de gemeente en door data te verzamelen en te delen. Vereiste is dan ook dat de programmamanager een multidisciplinaire werkwijze machtig is en een soortgelijk netwerk met zich meebrengt. Ik voorzie dat de kosten om deze reden beperkt zullen blijven.